

מעריך שיעור: ייחוס הצלחה וכישלון

רקע למנחה

לכולנו יש דפוסים של ייחוס הצלחה וכישלון; למשל, כולנו נוטים לייחס הצלחות לגורמים פנימיים ("אני מוכשר.ת") וכישלונות לגורמים חיצוניים ("הרצפה עקומה").

ישנם מחקרים שמראים כי קיימים הבדלים מגדריים בייחוס סיבתי להצלחה ולכישלון. אולם, ראוי לציין שהתוצאות בספרות אינן עקביות, וקיימים גם מחקרים שלא מצאו הבדלים שכאלו. להלן שני מחקרים שדיווחו על הבדלים מגדריים בייחוס סיבתי של הצלחות וכישלונות:

Beyer, S. (1998). Gender differences in causal attributions by college students of performance on course examinations. *Current Psychology*, 17(4), pp. 346–358.

Ryckman, D. and Peckham, P. (1987). Gender Differences in Attributions for Success and Failure Situations Across/Subject Areas. *The Journal of Educational Research*, 81(2), pp. 120–125.

לגבי הצלחות: בבואן להסביר את הצלחתן, נשים בחרו יותר בהיגדים של מאמץ ופחות בהיגדים של יכולת. זאת בהשוואה לגברים, שהעדיפו היגדים של יכולת על פני היגדים של מאמץ. כלומר, הנטייה של הגבר הייתה לומר: "אני טוב במקצוע הזה, לכן הצלחתי" (יכולת); הנטייה של האישה הייתה לומר: "הקדשתי תשומת לב רבה בשיעורים, לכן הצלחתי" (מאמץ).

לגבי כישלונות, הדפוס היה הפוך: גברים בחרו יותר בהיגדים של מאמץ לעומת יכולת, בהשוואה לנשים, שהעדיפו להסביר כישלונות באמצעות היגדים של יכולת יותר מאשר היגדים של מאמץ. כלומר, הנטייה של הגבר הייתה לומר: "המקצוע הזה לא מעניין אותי, לכן לא הצלחתי" (מאמץ); הנטייה של האישה הייתה לומר: "אני לא מספיק חזקה במקצוע הזה, לכן לא הצלחתי" (יכולת).

תוצאות המחקרים הללו היו משמעותיות יותר במקצועות הריאליים. במקצועות אחרים, הפערים היו קטנים יותר ולעתים אף לא קיימים.

בנוסף, המחקרים הצביעו על כך שנשים, יותר מגברים, נוטות לייחס לכישלונותיהן הסברים יציבים, שאינם ניתנים לשינוי בקלות. ייחוסים כאלה גוררים תגובה רגשית חזקה יותר, שמשליכה בין היתר על תפיסה עצמית וביטחון. לעומתן, גברים מראים נטייה לייחס לכישלון הסברים שאינם יציבים, ובכך מגנים על הביטחון העצמי שלהם נוכח כישלון.

דפוס ייחוסים כזה מונע מנערות ונשים להכיר ביכולות שלהן, ועשוי להשפיע על בחירות משמעותיות במהלך חייהן. נערה שלא מסוגלת לראות שהיא טובה במתמטיקה, מדעים או מבחנים בכלל, עשויה לוותר על

התפתחות בתחום, או התפתחות אקדמית בכלל. ולגבי המגדר השני, גברים שאינם יודעים להבחין מתי הם נכשלו באשמתם עשויים לחזור על אותה טעות שוב ושוב ושוב מבלי ללמוד.

הניסיון שלנו בעמותת מכנה משותף מראה כי מדריכים ומדריכות כמו גם נערים ונערות מזדהים מאוד עם התופעה ושהדיבור עליה, פעמים רבות, מאפשר לנו לשפוך אור חדש על אירועים שונים בחיינו.

מערך שיעור זה נועד להציף את הנושא לדיון בכיתה באמצעות הפעלה הכוללת דף חידות שבו חלק מהתלמידים/ות יחוו הצלחה וחלק כישלון.

המנחה צריך/ה להכיר את המושגים הבאים:

ייחוס פנימי – הסבר של אירוע, מקרה או תוצאה באמצעות תכונות ויכולות של אדם. לדוגמה: איחרתי כי אני מבולגן ולא אחראי, היא קיבלה קידום בגלל שהיא מוכשרת.

ייחוס חיצוני – הסבר של אירוע מקרה או תוצאה באמצעות נסיבות חיצוניות לאדם – לדוגמה: איחרתי כי היו פקקים, היא קיבלה קידום בגלל שהיה לה מזל.

ייחוס הצלחה – ההסבר שאדם נותן להצלחה

ייחוס כישלון – ההסבר שאדם נותן לכישלון

מטרות השיעור

- הכרות עם המושגים של ייחוס הצלחה וכישלון ועם הקשר שלהם לתפיסות של גבריות ונשיות.
- לבחון את היתרונות והחסרונות של שני סוגי דפוס הייחוס.
- לעודד תלמידים ותלמידות לחשוב על הסיבות להצלחות וכישלונות בעבר ובעתיד.

אופי הפעילות

לפעילות שלושה חלקים עיקריים: בחלק הראשון התלמידים/ות יתנסו בחידות, כאשר חצי כיתה תקבל חידות קשות וחצי חידות קלות. בחלק השני, ננהל דיון, שיצא מהחוויה על החידות, על סיבות להצלחה וכישלון. בחלק השלישי, נלמד את התלמידים את מושגי ייחוס הצלחה וכישלון, נבחן את ההקשר המגדרי שלהם וננהל דיון על יתרונות וחסרונות של כל גישה.

עזרים נדרשים

- להדפיס דפי עזר להתבוננות עצמית לחלק הראשון (נספח 1)
- להדפיס דפי חידות 1 ו-2 לפתרון על ידי התלמידים/ות (נספח 3 ונספח 4)
- לוח וטוש מחיק

מבנה השיעור

משך משוער (דקות)	תוכן
5	פתיחה
10	התנסות ועיבוד
20	הסבר ודין על ייחוסי הצלחה וכישלון
10	הבדלים מגדריים בייחוסי הצלחה וכישלון
5	סיכום

מהלך הפעילות

1. פתיחה: דוגמאות אישיות להצלחה וכישלון

הצגה כללית של הנושא: היום נעסוק בנושא של הצלחה וכישלון ובעיקר איך אנחנו מסבירים ומסבירות לעצמנו ולאחרים את ההצלחות והכישלונות שלנו.

מתודה: תיאור חוויה אישית של הצלחה וכישלון (נספח 1)

נחלק את דף העזר, ונבקש מכל התלמידים/ות לכתוב בקצרה תיאור של מקרה שבו הצליחו במשהו ותיאור של מקרה שבו נכשלו במשהו. ליד כל מקרה לבקש לכתוב את הסיבות - למה הצלחתי, למה נכשלתי? נבקש מהתלמידים/ות לשמור את הדף בצד עד סוף השיעור.

2. התנסות ועיבוד

מתודה: התנסות בהצלחה/כישלון

נחלק לתלמידים/ות את דפי החידות. חצי מהכיתה תקבל את דף מספר 1 (נספח 3), שמכיל חידות קלות.

החצי השני את דף מספר 2, המכיל חידות קשות (נספח 4). לא נגיד שום דבר על ההבדל בין הדפים.

ניתן לתלמידים/ות שש דקות לפתירת הדפים – פחות מדקה לשאלה.

התשובות לחידות נמצאות בנספח 2.

בסוף הזמן יש לשאול את הכיתה: מי פתר/ה את כל שמונה השאלות? מי פתר/ה ארבע? מי שלוש? מי לא הצליח/ה אף אחת?

שאלות לדין

- איך הרגשת כשפתרת את החידות?
- מה היה קשה? מה קל?
- למה לדעתך הצלחת? למה לא הצלחת?

הערה למנחה: חשוב לשמוע מישהו שהצליח ומישהו שלא הצליח – (ושאחד מהם יהיה בן ואחת בת). לשים לב לייחוסים פנימיים (אני לא / טובה בזה) ולחיצוניים (זה היה קל / קשה) – בשביל שיהיה אפשר לשקף אחר כך.

3. הסבר ודין ייחוס הצלחה וכישלון

נסביר לכיתה:

מהם ייחוס הצלחה וכישלון: אנחנו תמיד צריכים/ות להסביר לעצמנו ולאחרים את הסיבות לדברים שקורים לנו בחיים, וגם את הסיבות שבגללן אנחנו מצליחים ונכשלים בדברים שונים.

מהם ייחוסים פנימיים ומהם ייחוסים חיצוניים : כמו שאמרנו, כל דבר, ובמיוחד הצלחה וכישלון, אנחנו יכולים/ות לייחס לעצמנו ולאחרים.

דוגמאות לייחוס חיצוני – זה קל / קשה, התנאים הוגנים / לא הוגנים, היה או לא היה מזל, אנשים עזרו לי / התנכלו לי.

דוגמאות לייחוס פנימי – אני (לא) מוכשר/ת בזה, אני (לא) טוב/ה בזה, אני (לא) יודע/ת איך עושים את זה, (לא) למדתי טוב, (לא) ידעתי את החומר, (לא) התארגנתי נכון.

הביטוי "הרקדן אומר שהרצפה עקומה" מראה שלכל אדם או מקצוע יש את הייחוס החיצוני שלו לכישלון.

(לשים לב להבדל בין ייחוסים רלוונטיים ולא רלוונטיים לבין חיצוניים ופנימיים – אם הוא הצליח במבחן בגלל

שהוא ידע להעתיק בלי להיתפס, הוא הצליח בזכות כישורי ההעתקה שלו ולא בגלל הידע שלו – אבל זה עדיין בזכות הכישורים שלו – ולא נסיבות חיצוניות).

כעת נחזור למשימה ונשאל:

- מי עשה ייחוס חיצוני?
- מי עשה ייחוס פנימי?
- האם יש הבדל בין בנים ובנות בכיתה?

*אפשר להגיד בסיום הדיון, שדף 1 (נספח 3) היה קל ודף 2 (נספח 4) היה קשה.

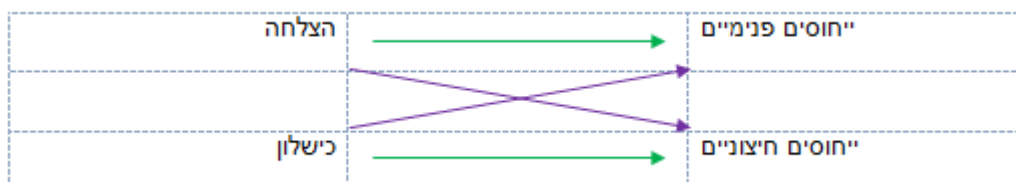
4. הבדלים בין בנים ובנות בייחוס הצלחה וכישלון

מה שמעניין בייחוס הצלחה וכישלון זה שמחקרים מראים שהחל מכיתה ג' בערך יש הבדלים באופן שבו בנים ובנות, גברים ונשים מייחסים הצלחות וכישלונות.

בנים בדרך כלל עושים ייחוס פנימי להצלחות וייחוס חיצוני לכישלונות

בנות עושות הפוך – בדרך כלל עושות ייחוס פנימי לכישלונות וייחוס חיצוני להצלחות.

אפשר גם להדגים גראפית - בנים ירוק בנות סגול

שאלות לדיון

- האם אתם מזדהים / האם אתן מזדהות?
 - כיצד הנושא הזה מתקשר לסיבות להצלחה או כשלון שרשמתם בתחילת השיעור?
 - בנים, האם יצא לכם לצאת לקבל תוצאה לא טובה במבחן ולהגיד שהוא קשה או לא הוגן? בנות?
 - בנות, האם יצא לכן לקבל תוצאה טובה במבחן ולהגיד זה מזל, זה פוקס? בנים?
- למה זה ככה? (האמת שלא ממש יודעים. חשוב עם זאת להדגיש, במקרה שטיעונים מסוג כזה עולים, שאין כל ראייה לבסיס ביולוגי או אבולוציוני להבדל שכזה בין זכרים ונקבות).

לאסוף את הדיון סביב השאלה מה עדיף?

- לייחס הצלחה פנימה או החוצה?
- לייחס כישלון פנימה או החוצה?
- מה יקרה למי שלא ידע בכלל לייחס הצלחות החוצה או פנימה?
- מה יקרה למי שלא ידע בכלל לייחס כישלונות החוצה או פנימה?
- מה היתרונות של כל ייחוס?
- מה החסרונות? (או – באילו מצבים זה יתרון ובאילו חסרון?)

להצביע על כך שאנו חיים במציאות מורכבת לכן – אין ייחוס נכון או לא נכון –לפעמים אנחנו מצליחים בזכותנו, ולפעמים בזכות נסיבות. לפעמים אנחנו נכשלים באשמתנו ולפעמים בגלל נסיבות.

ייחוס טוב הוא ייחוס שתואם את המציאות

שאלה למחשבה (לסיום): האם המחשבות על הצלחה וכישלון וייחוסים גורים לי לחשוב אחרת על מה שכתבתי בהתחלה – אפשר לפתוח לשיתוף – לא חובה.

5. סיכום ושורה תחתונה

מודעות לנושא ייחוס הצלחה וכישלון יכולה לאפשר לכל אחת ואחד לשים לב לדיבור הפנימי שעולה עם הצלחה או עם כישלון. אם נשים לב לדפוסים האישיים שלנו, נוכל לחשוב מה אפשר לעשות בעתיד (להשקיע יותר שעות למידה למבחן, להמשיך לנסות – גם אם קשה לי זה לא אומר שאני לא יכול/ה). חשוב גם לשים לב לתגובות של אחרים. ות להצלחות וכישלונות ולתגובה שלנו אליהם/ן: האם אעודד להמשיך לנסות? האם אציע לוותר? האם האמונה שלי ביכולת שלהם/ן גדולה יותר מאמונתם/ן האישית?

*הצעה להמשך פעילות בעתיד

להזכיר את נושא ייחוס הצלחה וכישלון לפני חלוקת ציונים במבחנים ועבודות.

נספח 1 - דף התבוננות

חוויתי הצלחה כאשר:

הסיבות לכך שהצלחתי במקרה הזה:

1. _____

2. _____

חוויתי כישלון כאשר:

הסיבות לכך שנכשלתי במקרה הזה:

1. _____

2. _____

נספח 2 – תשובות לחידות (למנחה)

<u>דף חידות 2</u>		<u>דף חידות 1</u>	
תשובה	חידות במילים	תשובה	חידות במילים
	1.	1.	
ב' יוצא דופן בשאר פטל = עקר		ד' יוצא דופן בשאר פטל = גלש.	
2.		2.	
ג' יוצא דופן בשאר פטל = כחל		ב' יוצא דופן בשאר פטל = שלט	
3.		3.	
ג' יוצא דופן בשאר פטל = כפר		ב' יוצא דופן בשאר פטל = קדח	
4.		4.	
ב' יוצא דופן בשאר פטל = בלש		א' יוצא דופן בשאר פטל = שמט	
תשובה	חידות בצירים	תשובה	חידות בצירים
	א.	א.	
בצד ימין לצורה הפנימית יותר פאות מבצורה החיצונית בצד שמאל לצורה הפנימית פחות פאות מבצורה החיצונית		צד ימין קוים עגולים צד שמאל קוים ישרים	
	ב.	ב.	
בצד ימין ה + קרוב יותר לאחת הנקודות השחורות בצד שמאל ה + נמצא במרחק זהה משתי הנקודות השחורות		צד ימין צורת פתוחות צד שמאל צורות סגורות	
	ג.	ג.	
בצד ימין הקו האמצעי מחלק את הזווית בין שני הקווים האחרים לזווית קטנה וגדולה צד שמאל - הקו האמצעי מחלק את הזווית בין שני הקווים האחרים לזוויות שוות.		צד ימין צורות מאוזנות צד שמאל צורות מאונכות	
	ד.	ד.	
בצד ימין המרחק בין העיגול השחור לבין המשולש קטן מאשר המרחק בין העיגול השחור והעיגול הלבן. בצד ימין המרחק בין העיגול השחור לבין העיגול הלבן קטן מאשר המרחק בין העיגול השחור והמשולש.		צד שמאל צורות משוננות צד ימין צורות חלקות	

נספח 3

מה זה פטל? חידות במילים

בכל אחת מהחידות הבאות מופיעים ארבע משפטים. בכל משפט יש מילה אחת הכתובה באותיות מודגשות. מילה זו באה במקום המילה המקורית במשפט. המילה היא דומה למילה המקורית אך שלוש אותיות השורש שלה הוחלפו באותיות פ.ט.ל. לדוגמה במקום המילה מילה **רחוק** תופיע המילה **פטול**. בשלושה מתוך ארבעת המשפטים האותיות פ.ט.ל הן אותן אותיות ובמשפט הרביעי אותיות פ.ט.ל הן אחרות. מטרת החידה היא למצוא את המשפט יוצא הדופן.

חידה לדוגמה:

- א. המתחרה היה זוכה במדליה אם הוא לא היה **פטל** באמצע המרוץ
- ב. כוחות המ**פטלה** התכוננו למבצע
- ג. היא שמה לב למתרחש מבעוד **פטל**
- ד. מי ששומר מסורת נמנע מנסיעות בשבתות ו**פטלים**

במשפטים א' ג' ו' ד' אותיות פ.ט.ל ניתנות להחלפה באותיות מ.ע.ד.
במשפט ב' אותיות פ.ט.ל מתחלפות באותיות ש.ט.ר והוא יוצא דופן, ולכן התשובה הנכונה היא ג'.

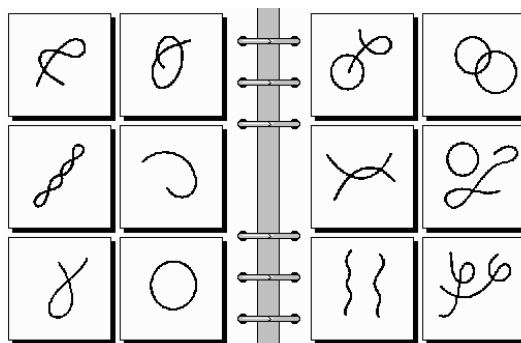
שאלות:

1.
 - א. נדב אוהב לפטול באינטרנט
 - ב. ילדים אוהבים להתפטל במפטלה
 - ג. הפטלן נשבר מעוצמת הגלים
 - ד. יש פטילות בניה בניין זה
2.
 - א. חיפשתי את המקום הרבה זמן כי לא היו פטלי הכוונה בדרך
 - ב. פטלתי את הספר הזה לפחות שלוש פעמים
 - ג. הקיסר היה פטיל נערץ בארצו
 - ד. פטילה בהגה חשובה מאוד בזמן נהיגה
3.
 - א. הוא פטל חור בקיר בשביל לתלות את התמונה
 - ב. הוא התפטל על הכורסא
 - ג. אל תשחק עם האפטל, זה מסוכן
 - ד. פיטולי הנפט לא הניבו תוצאות
4.
 - א. בשנת פטולת לא יורדים גשמים
 - ב. בשנת פטילה החקלאים לא מעבדים את האדמה
 - ג. בשנה שעברה אחוז ההפתטלות מהצבא היה גבוהה במיוחד
 - ד. האגרטל היקר נפטל מידי ונשבר לרסיסים.

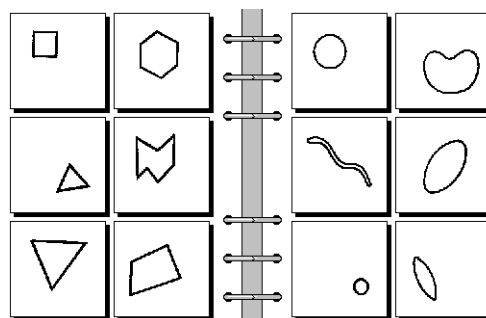
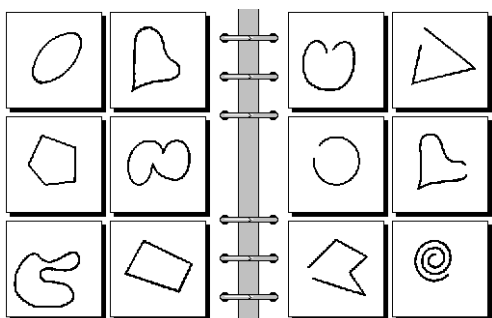
חידות בצירים

בכל אחת מארבע החידות הבאות נסו לרשום בקצרה מה ההבדל בין ששת הצירים בצד ימין לבין ששת הצירים בצד שמאל. למשל בדוגמה הבאה ששת הצירים בצד שמאל מורכבים מקו אחד וששת הצירים בצד ימין מורכבים משני קווים.

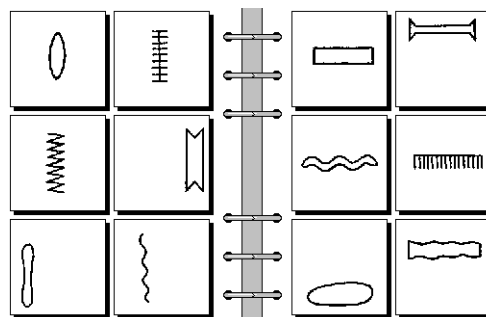
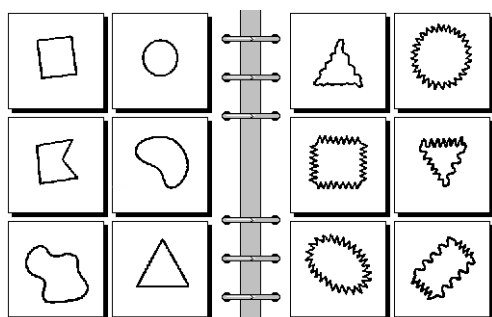
ב.

א.

ד.

ג.

נספח 4

מה זה פטל? חידות במילים

בכל אחת מהחידות הבאות מופיעים ארבע משפטים. בכל משפט יש מילה אחת הכתובה באותיות מודגשות. מילה זו באה במקום המילה המקורית במשפט. המילה היא דומה למילה המקורית אך שלוש אותיות השורש שלה הוחלפו באותיות **פ.ט.ל.** לדוגמה במקום המילה מילה **רחוק** תופיע המילה **פטול**. בשלושה מתוך ארבעת המשפטים האותיות פ.ט.ל הן אותן אותיות ובמשפט הרביעי אותיות פ.ט.ל הן אחרות. מטרת החידה היא למצוא את המשפט יוצא הדופן.

חידה לדוגמה

- א. המתחרה היה זוכה במדליה אם הוא לא היה **פטל** באמצע המרוץ
- ב. כוחות המ**פטלה** התכוננו למבצע
- ג. היא שמה לב למתרחש מבעוד **פטל**
- ד. מי ששומר מסורת נמנע מנסיעות בשבתות ו**פטלים**

במשפטים א' ג' ו' ד' אותיות פ.ט.ל ניתנות להחלפה באותיות מ.ע.ד.
במשפט ב' אותיות פ.ט.ל מתחלפות באותיות ש.ט.ר והוא יוצא דופן, ולכן התשובה הנכונה היא ג'.

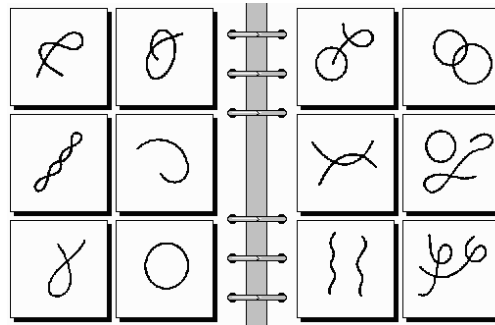
שאלות:

1.
 - א. נאלצתי לעבור פטילת שיניים.
 - ב. החלוץ נגע בכדור בידו, ולכן השופט סימן כי ביצע פטילה
 - ג. יונה פטל לעיר אחרת
 - ד. זהו רעיון פטל שלא תצמח ממנו כל תועלת
2.
 - ה. פטול הוא הצבע האוהב עלי
 - ו. יש המכנים את עם ישראל "עם פטולה"
 - ז. אחד הסימנים של מכת קור הוא הפטלת העור
 - ח. היא ביצעה את המשימה ללא פטל וסרק.
3.
 - א. הפטול פגע באופן קשה ביבול החקלאי
 - ב. הרבנים גינו אותו והכריזו עליו כפטל
 - ג. הפטיל היה גבוהה מידי ולכן דנה לא קנתה את המחשב שכה רצתה
 - ד. החוטפים דרשו פטל גבוהה עבור שחרור החטופים
4.
 - א. המשטרה פטלה אחרי אנשי המאפייה
 - ב. ביער פרצה פטלה קשה
 - ג. פטלנות היא מקצוע העוסק בחקר השפה
 - ד. לפוטלת אמצעים משלה ללכוד פושעים

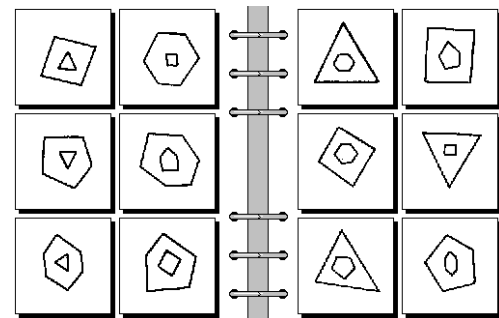
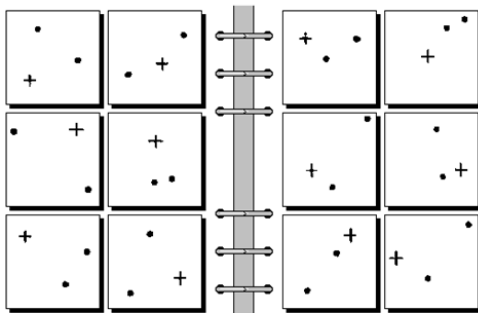
חידות בצירים

בכל אחת מארבע החידות הבאות נסו לרשום בקצרה מה ההבדל בין ששת הציורים בצד ימין לבין ששת הציורים בצד שמאל. למשל בדוגמה הבאה ששת הציורים בצד שמאל מורכבים מקו אחד וששת הציורים בצד ימין מורכבים משני קווים.

ב.

א.

ד.

ג.

